

Ústav světových dějin

Oponentský posudek bakalářské práce

Michal Machurka: Příčiny vzniku studené války, Praha 2014, 55 str. rkp.

Bakalářská práce Michala Machurky, pojmenovaná „Příčiny vzniku studené války“, si za svůj cíl klade zodpovězení otázky, proč vznikl po roce 1945 konflikt mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem, označovaný později jako „studená válka“. Již v úvodu Machurka zmiňuje, že kvůli komplikovanosti tohoto tématu, jeho frekventovanosti v zahraniční literatuře a rozsahovým možnostem, se rozhodl zaměřit pouze na postoje velmocí vůči Řecku a Turecku. Podle jeho názoru, s nímž lze souhlasit, poválečný vývoj v těchto dvou zemích do značné míry ovlivnil změnu zahraniční politiky Spojených států vůči Sovětskému svazu. Machurku lze tedy pochválit za zúžení tématu svého bádání, neboť pro účely bakalářské práce by analýza všech příčiny vzniku studené války byla úkolem nadmíru obtížným. Otázkou ale zůstává, proč tuto skutečnost autor nerefletoval také v názvu své „bakalářky“.

Jen stěží lze přijmout Machurkovu argumentaci, že se nevěnoval tzv. íránské krizi z roku 1946 z důvodu omezeného rozsahu tohoto typu závěrečné kvalifikační práce. Spory mezi Sovětským svazem, Velkou Británií a Spojenými státy americkými o stažení vojsk z Íránu jsou však pro následné pochopení politiky těchto velmocí vůči Řecku a Turecku podstatné, což dokonce připouští i samotný autor v úvodu: „otázka Turecka, Řecka a Íránu [...] jsou zásadními činiteli vzniku studené války“ (str. 7). Alespoň krátké shrnutí příčin a důsledků íránské krize roku 1946 by bylo pro následnou analýzu a závěry více než vhodné.

Jádro Machurkovy práce, jak již bylo zmíněno, tvoří analýza politického vývoje v Turecku a v Řecku v letech 1945–1947 a její následné zasazení do mezinárodního kontextu vztahů mezi Velkou Británií a Spojenými státy na jedné a Sovětským svazem na straně druhé. Autor přehledně zpracoval sovětské pokusy o získání základny v černomořských úžinách a příčiny angažovanosti Spojených států v „turecké otázce“. Je možno souhlasit s jeho závěry, že to byl právě sovětský nátlak na Turecko, jenž vedl k intenzivnějšímu americkému zájmu o celou oblast východního Středomoří.

Ústav světových dějin

Co se Řecka týče, Machurka již tak důsledný ve své analýze nebyl. Dostatečně nevysvětluje, proč se Spojené státy začaly v řecké otázce angažovat (autor uvádí, že Sovětský svaz po roce 1945 stále dodržoval tzv. procentovou dohodu s Velkou Británií z roku 1944, ale již nezmiňuje, zda, případně proč a kdy, se tato situace změnila). Větší prostor měl tedy Machurka určitě věnovat situaci uvnitř EAM/ELAS, incidentům na řeckých hranicích, zasahování Titovy Jugoslávie do politické situace v Řecku (včetně plánů na vytvoření tzv. balkánské federace). Zcela chybí zmínka o budování gerilového hnutí v řeckých horách pod vedením generála „Markose“ či počáteční fázi tzv. „třetího kola“ řecké občanské války (od voleb z března 1946 do února 1947, kdy Velká Británie oznámila Spojeným státům ukončení pomoci řecké a turecké vládě). Machurka při zpracování těchto kapitol vycházel z archivních materiálů britského *National Archives* v Kew a ačkoli v úvodu tvrdí, že použité fondy jsou přístupné na internetu, stránky archivu poskytují zcela jiné informace. To vyvolává nejednu otázku, zejména když autor (např. v poznámce pod čarou č. 79 či 159) uvádí jen čísla archivních materiálů bez jakéhokoli internetového odkazu.¹ V rámci obhajoby by tedy Machurka měl tento „rozpor“ vysvětlit.

Autor se rozhodl do své práce zařadit rovněž kapitolu, jež nazval „Změna politiky Spojených států vůči Turecku a Řecku“. Název je ale poněkud zavádějící, neboť se Machurka následně věnuje událostem, které byly zásadní pro vývoj americko-sovětských vztahů (odmítnutí dohod z Bretton Woods ze strany Sovětského svazu, Stalinův projev z února 1946, Kennanův „dlouhý telegram“ či Churchillův projev ve Fultonu). Jejich analýza jistě do práce patří, ale autor měl důsledněji vysvětlit, jakým způsobem ovlivnily také politiku velmocí vůči Řecku a Turecku, jež byla ústředním tématem práce. V této části se navíc Machurka dopustil několika nepřesností a interpretačních chyb. Např. na str. 31 uvádí, že George Kennan byl v době odeslání „dlouhého telegramu“ asistentem amerického velvyslance (lepší by bylo použít výraz zástupce či chargé d'affaires) nebo na str. 33 používá v souvislosti s „dlouhým telegramem“, zcela nepochopitelně, výraz „práce“. Rovněž bych nesouhlasil s konstatováním,

¹ Internetové stránky National Archives, Kew (www.nationalarchives.gov.uk) uvádí, že online přístupno je pouze 5 % tamějších archiválií, navíc se ve většině případů nejedná o fondy z Foreign Office (FO), které Machurka cituje.

Ústav světových dějin

že George Kennan „díky svým znalostem ruských poměrů byl nelíčeně nepřátelský sovětskému režimu a byl velmi pesimistický ohledně sovětsko-amerických vztahů [...] nad takovými vztahy moc neuvažoval, protože jak americká, tak sovětská politika té doby byla izolacionistická a neexpanzivní“ (str. 31).

Přestože si autor klade v úvodu své práce řadu badatelských otázek a stanovuje si hypotézu, že „Spojené státy by se tolik nestaraly o dění v Evropě a na Blízkém východě, kdyby se nezačala hroutit moc Velké Británie, která se vždy snažila o udržení statutu quo na evropské pevnině“, v závěru práce na ně chybí odpovědi, včetně potvrzení či vyvrácení výše stanovené hypotézy.

Machurka ve své práci vychází z velkého množství primárních i sekundárních pramenů, za což ho lze jistě pochválit. Využíval zejména edici *Foreign Relations of the United States* (FRUS) a *Documents on British Policy Overseas*, svoji práci ale doplnil i prameny z *Archivu ministerstva zahraničních věcí* (AMZV) a citacemi z dobového tisku (získané z výstřižkového archivu Národního archivu v Praze). V této souvislosti je ale nutné zdůraznit, že pro samotné závěry jsou posledně dva jmenované zdroje pouze okrajovým doplněním (zároveň nesouhlasím s Machurkovým tvrzením na str. 8, že využíval československé dokumenty z doby, kdy „ještě nebyli u moci komunisté a zprávy tak bývají objektivní a nezaujaté“). Počet použitých sekundárních zdrojů je reprezentativní, i když některé zásadní tituly, jež jsou dostupné i v České republice, autor zcela opomíjí.²

Po stylistické stránce Machurkova práce bohužel vykazuje řadu nedostatků, ať již se jedná o některé nejasně formulované věty, překlepy nebo velmi časté opakování slov (zejména „který“, „byl“ apod.). Práci doporučuji k obhajobě, neboť splňuje kritéria kladená na tento typ kvalifikační práce, autor ale musí vysvětlit výše uvedené nesrovnalosti v citaci archivních fondů. Navrhuji hodnocení „**dobře**“.

V Praze, 11. 8. 2014

PhDr. Jan Koura, Ph.D.

² Jeden příklad za všechny – autor například nevyužíval práce Johna L. Gaddise, zejména pak „*The United States and the Origins of the Cold War, 1941–1947*“.